

УДК 349.2

<https://doi.org/10.34142/23121661.2022.36.11>

orcid.org/0000-0001-5932-6329

© Новіченко Н.В., 2022

Н.В. Новіченко

**ЄДНІСТЬ І ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ НОРМ
ТРУДОВОГО ПРАВА ТА ГЕНДЕРНА
РІВНІСТЬ У ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ:
ПЕРСПЕКТИВИ СПІВІСНУВАННЯ
В МАЙБУТНЬОМУ**

N. Novichenko

**UNITY AND DIFFERENTIATION
OF THE STANDARDS OF LABOR LAW
AND GENDER EQUALITY IN LABOR
RELATIONS: PROSPECTS OF
COMBINATION IN THE FUTURE**

Анотація. Метою статті є визначення перспектив співіснування в майбутньому єдності та диференціації норм трудового права й гендерної рівності у трудових відносинах.

Робиться висновок, що трудове законодавство має бути на сторожі прав жінок, відштовхуючись від захисту їх здоров'я, яке включає в себе потенціал здоров'я майбутніх дітей – майбутніх нащадків, продовжувачів людського роду, а тому воно має будуватись на принципі єдності та диференціації норм трудового права, неврахування якого призводить до порушення права жінки на життя та здоров'я, веде до її дискримінації, тому що не враховує об'єктивні особливості жіночого організму і не встановлює додаткового юридичного захисту, якого він потребує. Отже, у майбутньому побудова чи то кодифікованого нового акта про працю чи то сукупності окремих законів має ґрунтуватись на збереженні, напрацьованого наукою та практикою принципу єдності і диференціації норм трудового права, що як раз і є тим елементом, що дозволяє впроваджувати в життя гендерну рівність у трудових відносинах.

Ключові слова: єдність і диференціація норм трудового права, гендерна рівність у трудових відносинах, дискримінація, заборона дискримінації, права жінок, права людини, право на працю, трудове право.

Abstract. The purpose of this article is to determine the prospects of coexistence in the future of unity and differentiation of norms of labor law and gender equality in labor relations. The author advocates the opinion that the first thing that representatives of state authorities should think about is ensuring the right to life and health of a person. All other rights should be "interwoven" into the system of rights, starting from the observance of this right and continuing and providing space for

the realization of the right to life and health of a person in its content. That is, the right to human life and health is, in fact, the basis for building up other rights.

In this sense, the right to life and health is of particular interest to women, whose reproductive health is not only the health of a specific woman, it is also the potential for the continuation of her family, her family is the potential life of another person – the future continuation of the nation. It is concluded that labor legislation should be a guardian of women's rights, based on the protection of their health, which includes the health potential of future children – future descendants, the continuation of the human race, and therefore it should be based on the principle of unity and differentiation of norms labor law, the disregard of which leads to the violation of a woman's right to life and health, leads to her discrimination, because it does not take into account the objective features of the female body and does not establish the additional legal protection it needs. Therefore, in the future, the construction of either a codified new act on labor or a set of separate laws must be based on the preservation, developed by science and practice, of the principle of unity and differentiation of labor law norms, which is precisely the element that allows the implementation of gender equality in labor relations.

Key words: unity and differentiation of norms of labor law, gender equality in labor relations, discrimination, prohibition of discrimination, women's rights, human rights, right to work, labor law.

Постановка проблеми. В основу розвитку нашої держави було покладено нову українську ідею – ідею гідності, свободи та майбутнього [1]. Саме її відстоювали під час Революції гідності в боротьбі за свободу України. Саме цю ідею українці відстоюють і зараз – під час захисту своєї Вітчизни від навали російської федерації. І нині, як ніколи, актуальним є збереження людського потенціалу, збереження української нації та забезпечення функціонування засад, які дозволять стабілізувати демографічну ситуацію, забезпечуючи приріст населення. Зокрема, ця проблема має підняти на новий рівень полеміку щодо перспектив забезпечення гендерної рівності у трудових відносинах – відносинах, де людина реалізує своє право на працю. Адже саме робота займає більшість часу людини, переважну частину її життя, а тому саме виробничі фактори мають найбільший вплив на організм людини, саме від них залежить її життя та здоров'я.

Аналіз останніх досліджень. Загалом питання забезпечення гендерної рівності у трудових відносинах не є новим у науці та практичній діяльності. Адже, обраний нашим народом, проєвропейський вектор розвитку поставив питання дотримання рівності прав жінок і чоловіків, зокрема в трудових відносинах. І наука не могла залишатись осторонь від нагальних потреб сьогодення. Зокрема, серед останніх робіт щодо цієї проблематики можна зазначити дослідження, що складається з декількох робіт, О. О. Коваленко [2], де розглядаються засади побудови трудового законодавства та доводиться, що завдяки принципу єдності та диференціації і досягається юридична рівність громадян; [3], досліджено співвідношення концептуального змісту принципу справедливості

та концепції реформування трудового законодавства із визначенням перспектив майбутнього трудового права України; [4], де розглядається зміст принципу заборони дискримінації та забезпечення юридичної рівності у сфері праці та характеризується як маркер гідності праці, що дозволяє визначати працю як гідну (справедливу) й одночасно виконує функцію лакмусового папірця, що характеризує рівень цивілізованості суспільства. О. О. Коваленко та Р. І. Шабанов обґрунтували, «що в основі діяльності України, а зокрема її державних органів, має бути втілено принцип безумовного пріоритету збереження життя і здоров'я людини як найвищої соціальної цінності. Робиться висновок, що скасування МОЗ Переліку важких робіт та робіт із шкідливими та небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці жінок не тільки не сприяє досягненню гендерної рівності та забезпеченню сталого розвитку суспільства, веде до непрямої дискримінації жінок, а й іде у розріз із виконанням головного обов'язку Української держави, - утвердженням і забезпеченням прав і свобод людини» [5, с. 128]. У своїй роботі Р. І. Шабанов [6] визначив проблемні питання проведення гендерно-правової експертизи трудового законодавства. Також варто зазначити роботи І. З. Сваволі [7], яка дослідила концептуальні засади та інституційні механізми реалізації гендерної політики Європейського Союзу, О. О. Уварової, як проаналізувала права жінок у гендерному аспекті [8].

Однак, з огляду на дискусії з проблем врегулювання гендерної рівності та на роботу, яка триває, з прийняття нового акта на заміну чинному КЗпП України питання щодо врегулювання гендерної рівності у трудових відносинах у такий спосіб, щоб не призвести до протилежного ефекту – дискримінації – потребують подальших наукових досліджень і зумовлюють мету цієї статті.

Формулювання мети статті (постановка завдання). Метою статті є визначення перспектив співіснування у майбутньому єдності та диференціації норм трудового права й гендерної рівності у трудових відносинах.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Традиційно початком руху за права жінок вважають Конференцію в Сенека-Фоллс ще 1848 р., де було укладено Декларацію переконань, яка надавала право голосу жінкам [9]. Ідеї рівності прав і можливостей жінок поступово розширювались і згодом охопили всі сфери суспільного життя і видів людської діяльності. Однак, ще з тих далеких часів мало що змінилося в природньому контексті продовження людського роду, можна сказати, що не змінилося нічого, і єдиним джерелом здійснення процесу виношування та народження дитини як продовжувача людського роду залишається жінка. Недарма ж жінку наші пращури називали берегинею роду. І саме ця її унікальна функція – функція забезпечення майбутнього людства – має плекатися та захищатися державою. Державою, яка використовує право як регулятор суспільних відносин, призначенням якого є встановлення та підтри-

мання справедливості в суспільстві. Варто погодитись з О. О. Уваровою, що «право відіграє важливу роль в усуненні конкретних проявів несправедливості, які можуть бути викликані соціально-економічними, політичними, культурними чи іншими факторами. Воно може забезпечити компроміс у забезпеченні реалізації відповідних соціальних змін» [8].

Однак, треба розуміти, що правові заходи є ефективними за умови, якщо вони є послідовними ланками однієї спільної системи, а не розгалуженими алгоритмами окремих питань. Система прав людини базується на взаємопов'язаних поняттях і механізмах, де кожне окреме право має можливість бути реалізованим належним чином за умови відсутності шкоди іншому праву. І в будь-якому разі засадничим правом для прав людини має бути право на життя та здоров'я. Так, У преамбулі Статуту ВООЗ зазначено, що володіння найвище досяжним рівнем здоров'я є одним з основних прав будь-якої людини без розрізнення раси, релігії, політичних переконань, економічного чи соціального положення [10]. Визнання на міжнародному рівні саме цього права накладає відповідні зобов'язання на держави зробити все для того, щоб забезпечити це право. Тим більше, коли у своєму Основному Законі держава визнає людину, її життя та здоров'я найвищою соціальною цінністю. Відповідно, варто погодитись із думкою О. О. Коваленко та Р. І. Шабанова про те, що «функціонування держави забезпечують державні органи, які мають виконувати заходи для справдження тих визначальних ідей, які закладені Конституцією України, в ім'я і на користь найвищої соціальної цінності – людини. І сутність їх можна звести до наступного: державні заходи, насамперед, мають охороняти життя і здоров'я нації – це перший, початковий етап, без виконання якого не тільки не можливо здійснити усі наступні, які стосуються захисту інших прав і є по суті надбудовою щодо першого етапу, а й взагалі вони втрачають сенс. Бо зрозуміло, якщо нема людини – те ж саме питання гендерної рівності і не виникне ніколи!» [5, с. 5–6].

Отже, перше, про що мають думати представники державної влади, це про забезпечення саме права на життя та здоров'я людини. Усі інші права мають «вплітатися» в систему прав, базуючись на дотриманні цього права та забезпечуючи простір для реалізації у своєму змісті саме права на життя та здоров'я людини. Тобто право на життя та здоров'я людини, таким чином, є фактично остовом для нарощування інших прав.

У цьому сенсі основним є право на життя та здоров'я саме осіб жіночої статі, репродуктивне здоров'я яких – це не тільки здоров'я конкретної жінки, це ще й потенціал продовження її роду, її сім'ї, це потенційне життя іншої людини – майбутнього продовження нації.

І тут варто звернутися до даних медицини. Так, В. Ткачишин зазначає, що «припущення стосовно більш високої чутливості жінок до всіх токсичних

речовин порівняно з чоловіками у даний час не підтверджено. Однак не підлягає сумніву те, що в ряді випадків жінки справді виявляються більш чутливими до токсичного впливу деяких промислових отрут. Це пояснюється анатомо-фізіологічними особливостями жіночого організму і властивими йому специфічними функціями.

За даними ВООЗ, близько 100 тис. хімічних речовин можуть негативно впливати на організм жінки у процесі виробництва. Із них найбільш токсичними вважаються ацетон, бензин, диметилформамід, ксилол, уайт-спірит, толуол, тринітротолуол, поліхлоровані дифеніли, пестициди, мінеральні добрива, свинець, ртуть, миш'як, марганець, кадмій, вихідні та проміжні продукти синтезу фенолформальдегідних, полістирольних, полівінілхлоридних полімерів, синтетичного каучуку» [11].

Є результати медичних досліджень – докази щодо потенційного більшого негативного впливу промислових отрут на організм жінок, порівнюючи з чоловіками, і пояснюється це саме природними особливостями організму жінки. Це об'єктивні фактори, які людина не може змінити – так вирішила за неї природа. І тому людина як творець правових норм, які упорядковують відносини з реалізації жінкою права на працю, має не займатися тим, щоб спробувати «повернути ріки у зворотній бік», а врахувати цю особливість і захистити усіма можливими способами здоров'я жінки, компенсувати цю вразливість додатковим захистом.

Саме для цього в чинному КЗпП України існує ст. 174, де зазначено, що «забороняється застосування праці жінок на важких роботах і на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах, крім деяких підземних робіт (нефізичних робіт або робіт по санітарному та побутовому обслуговуванню). Забороняється також залучення жінок до підіймання і переміщення речей, маса яких перевищує встановлені для них граничні норми. Перелік важких робіт та робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці жінок, а також граничні норми підіймання і переміщення важких речей жінками затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони праці» [12]. Варто зазначити, що цей перелік існує і досі, незважаючи на визнання 13.10.2017 р. Міністерством охорони здоров'я України (далі – МОЗ) таким, що втратив чинність свого Наказу від 29 грудня 1993 р. № 256 «Про затвердження Переліку важких робіт та робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці жінок (ДНАОП 0.03-8.08-93)» і реєстрацією цього наказу у Міністерстві юстиції України 14 грудня 2017 р. за № 1508/31376 [13].

Виникають риторичні запитання: хіба ці дії органів виконавчої влади не порушують закони логіки, принципи існування правової і соціальної держави? Видається відповіді на ці питання очевидні: порушують, бо вони не захищають здоров'я жінки, крім того, вони й ламають чітку систему захисту її здоров'я як ланку системи захисту людини. Людини, яка за ст. 3 Конституції України, а також її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, відповідно, «права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності української держави, яка відповідає за неї перед людиною. Утвердження і забезпечення прав та свобод людини є головним обов'язком держави».

Ще трохи доказів медичного характеру: «на сучасному етапі встановлено, що функція жіночих статевих органів асоціюється із впливом не лише статевих гормонів, але й ряду інших біологічно активних сполук, що утворюються в організмі. Останні, вступаючи в складну взаємодію, визначають особливості реалізації та перебігу специфічних функцій жіночого організму. Утворення і вивільнення таких сполук у багатьох випадках порушується внаслідок токсичного ефекту перерахованих хімічних речовин.

Такий патологічний вплив проявляється в дискоординації нейроендокринної регуляції діяльності статевих органів і судинного тону, що призводить до: порушення менструальної функції: альго-, дис- і гіперполіменореї (ртуть), дисменореї (свинець), сильних кровотеч (бензол та іонізуюче випромінювання [ІВ]) та інших розладів (марганець, миш'як, сірковуглець); порушення функції яєчників та внутрішньоутробного розвитку плода під час вагітності (ртуть, свинець, миш'як, органічні розчинники); викиднів (ртуть, свинець, етиленгліколь, сірковуглець, електрозварювання, виробництво капролактаму, капронових волокон, синтетичного каучуку); передчасних пологів (свинець, електрозварювання, виробництво капролактаму, капронових волокон, синтетичного каучуку); токсикозів (ртуть, свинець, електрозварювання, виробництво капролактаму, капронових волокон, синтетичного каучуку); неплідності (свинець, ртуть, миш'як, бензол, бензин, фталевий ангідрид, етиленхлоргідрин, хлоровані вуглеводні); пригнічення лактації, скорочення її термінів, зменшення кількості грудного молока, зміни його якості та смаку внаслідок виділення з молоком матері шкідливих речовин (ртуть, свинець, марганець, органічні розчинники, хлорорганічні сполуки), що зумовлює відмову дитини від грудного молока та негативно позначається на стані її здоров'я; ембріотоксичної та тератогенної дії (свинець, ртуть, миш'як, фосфор, фториди, бензол, тринітротолуол, окис вуглецю, бензин, кадмій, сурма, сірковуглець, хлоропрен, ряд пестицидів, органічні розчинники проникають крізь плацентарний бар'єр). Перехід токсичних речовин з материнського організму в тканини плода порушує його нормальний розвиток на різних етапах, що може призводити до дисгенезії

органів, внутрішньоутробної загибелі плода, підвищення частоти мертвонароджуваності, народження нежиттєздатних дітей, підвищення їхньої смертності у перші дні або тижні після пологів, тяжких вад розвитку плода. Експериментально доведено можливість порушення ембріогенезу при дії навіть низьких доз токсичних речовин, нешкідливих для матері (формальдегід, марганець, диметилформамід, ряд пестицидів); мутагенного ефекту – шкідлива дія важких металів, стиrolу, карбаматів може проявитися негативним впливом на яйцеклітину та генетичними порушеннями; змін сексуальної функції (зниження лібідо), особливо виражених при отруєнні сірковуглецем.

Як бачимо з перерахованого вище, важливе значення має гонадотропна дія хімічних отрут (вплив на статеві залози і нейроендокринну систему їх регуляції), що проявляється: погіршенням загального стану (пряма соматична дія); розладами гормональної або генеративної функції яєчників; ураженням яйцеклітини в момент імплантації, в ембріональній фазі та зародковому періоді; пошкодженням статевих клітин з індукцією мутацій, які можуть проявитися в наступних поколіннях» [11].

Знову виникає питання як можна ігнорувати такі дані медичного характеру? Як можна позиціонувати скасування заборони органами виконавчої влади саме дієвим кроком на шляху до встановлення гендерної рівності, коли потенційний вплив виробничих факторів шкідливого виробництва вбиває жінку, вбиває майбутнє людства, бо перекреслює можливість продовження людського роду? Про яку рівність можна говорити і про яке майбутнє, якщо такими нормами закладається знищення суб'єкта?

Наука і практика трудового права вже давно напрацювала принципово важливі правила, які дозволяють дбати про вразливі категорії працівників через систему додаткових заходів – юридичних гарантій реалізації прав, які є проявом «сучасного феномена трудового права» єдності та диференціації його норм [2, с. 90]. І в базовій конвенції щодо гендерної рівності – Конвенції ООН 1979 р. про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок [15], яку Україна ратифікувала 1980 р. [16], визначено, що «Держави-сторони вживають усіх відповідних заходів для ліквідації дискримінації щодо жінок у галузі зайнятості, з тим щоб забезпечити на основі рівності чоловіків і жінок рівні права, зокрема:

- а) право на працю як невід'ємне право всіх людей;
- б) право на однакові можливості при найманні на роботу, в тому числі застосування однакових критеріїв вибору при найманні;
- в) право на вільний вибір професії чи роду роботи, на просування по службі та гарантію зайнятості, а також на користування всіма пільгами і умовами роботи, на одержання професійної підготовки та перепідготовки, включаючи учнівство, професійну підготовку підвищеного рівня та регулярну підготовку;

д) право на рівну винагороду, включаючи одержання пільг, на рівні умови щодо рівноцінної праці, а також на рівний підхід до оцінки якості роботи;

е) право на соціальне забезпечення, зокрема при виході на пенсію, безробітті, хворобі, інвалідності, по старості та в інших випадках втрати працездатності, а також право на оплачувану відпустку;

ф) право на охорону здоров'я та безпечні умови праці, включаючи захист репродуктивної функції.

Для запобігання дискримінації щодо жінок після одруження або народження дитини та гарантування їм ефективного права на працю держави-сторони вживають відповідних заходів для того, щоб:

а) заборонити, під загрозою застосування санкцій, звільнення з роботи на підставі вагітності або відпустки по вагітності та пологах чи дискримінації з огляду на сімейний стан при звільненні;

б) ввести оплачувані відпустки або відпустки з порівняльною соціальною допомогою по вагітності та пологах без втрати попереднього місця роботи, старшинства або соціальної допомоги;

с) заохочувати надання необхідних додаткових соціальних послуг, з тим щоб дозволити батькам поєднувати виконання сімейних обов'язків з трудовою діяльністю та участю в громадському житті, зокрема шляхом створення і розширення мережі закладів по догляду за дітьми;

д) забезпечувати жінкам особливий захист у період вагітності на тих видах робіт, шкідливість яких для здоров'я доведена.

Законодавство, що стосується захисту прав, про які йдеться в цій статті, періодично має бути розглянуте в світлі науково-технічних знань, а також переглянуте, скасоване або розширене, наскільки це необхідно» [15, ст.11].

Як зазначено вище, норма міжнародного права виписана так, що фундаментом у побудові всіх заходів щодо рівності прав жінок є право жінки на її здоров'я з акцентом саме на репродуктивне здоров'я. Тому ці спеціальні заходи не є способами дискримінації жінок, вони не викривляють гендерну рівність, а диференціюючи з огляду на об'єктивні особливості жінки-працівниці правове регулювання її праці, забезпечують право жінки на здоров'я. І тому викликає подив підхід Міністерства охорони здоров'я, який покладено в основу встановлення гендерної рівності: виникає не рівність, а так звана «зрівняйлівка» через визнання 13.10.2017 р. МОЗ України таким, що втратив чинність, свого Наказу від 29 грудня 1993 р. № 256. До речі, на таких похибках у можливій роботі органів державної влади вже акцентували увагу науковці, зокрема Р. І. Шабанов, який зазначав, що треба долати застаріле розуміння про те, що «гендерна рівність передбачає однакове ставлення до всіх громадян незалежно від соціальних чи інших обставин» [6, с. 104], адже автоматичне зрівняння жінок і чоловіків щодо питань правового регулювання реалізації

їхніх трудових прав призведе до порушення прав жінок, погіршення їхньої якості життя, позбавить радощів материнства, скоротить їхній вік. Чи не занадто висока ціна за викривлене розуміння гендерної рівності? На нашу думку, відповідь очевидна.

Висновки з цього дослідження та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Таким чином, на підставі наукового дослідження в цій статті можна дійти таких висновків: основним правом людини, системоутворювальним та фундаментальним щодо всіх інших прав є саме право на життя та здоров'я, бо без існування людини всі інші права втрачають сенс. Це як точка, з якої можна побудувати промінь, але якщо цієї точки немає, то побудова системи неможлива. Усі надбудови без фундаменту як забезпечення права на здоров'я приречені на руйнування внаслідок знищення суб'єкта, якому ці права належать.

Трудове законодавство має бути на сторожі прав жінок, відштовхуючись від захисту їхнього здоров'я, яке містить в собі потенціал здоров'я майбутніх дітей – майбутніх нащадків, продовжувачів людського роду, а тому воно має будуватись на принципі єдності та диференціації норм трудового права, неврахування якого призводить до порушення права жінки на життя та здоров'я, призводить до її дискримінації, тому що не враховує об'єктивні особливості жіночого організму і не містить додаткового юридичного захисту, якого він потребує. Отже, у майбутньому прийняття сукупності окремих законів або кодифікованого нового акта про має ґрунтуватись на збереженні, напрацьованого наукою та практикою принципу єдності та диференціації норм трудового права, що і є тим елементом, який дозволяє проваджувати в життя гендерну рівність у трудових відносинах.

Література *

1. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України № 5/2015 від 12 січня 2015 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>;
2. Коваленко О. О. Єдність та диференціація як правова категорія. України: зб. наукових праць Харківського національного університету ім. Г. С. Сковороди. Право. Харків, 2017. Вип. 27. С. 85–90;
3. Коваленко О. О. Знецінення принципу справедливості чи спроби його підміни правом сильного: перспективи реформування трудового законодавства проєктом закону Про працю: зб. наукових праць Харківського національного університету ім. Г. С. Сковороди. Право. Харків, 2020. Вип.31. С. 58–65;
4. Коваленко О. О. Заборона дискримінації та забезпечення юридичної рівності у сфері праці як маркери гідної (справедливої) праці: зб. наукових праць Харківського національного університету ім. Г. С.Сковороди. Право. Харків, 2021. Вип. 34. С. 24–31;
5. Коваленко О. О. Шабанов Р. І. Дискримінація чи єдність та диференціація правового регулювання трудових відносин: що нівелюється МОЗ на шляху досягнення гендерної рівності в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 6. С. 128–135;
6. Шабанов Р. І. Проблемні питання проведення гендерно-правової експертизи трудового законодавства. Підприємництво, господарство і право. 2021 № 6. С. 101–106. URL:

<http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/6/16.pdf>; **7.** Сваволя І. З. Концептуальні засади та інституційні механізми реалізації гендерної політики Європейського Союзу: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. політ. наук. 23.00.04. Київ, 2020. 22 с.; **8.** Уварова О. О. Права жінок та гендерна рівність: навчальний посібник. Київ, 2018. 204 с URL: https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/msc_9_cory.pdf; **9.** Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>; **10.** Устав (Конституція Всемирной организации здравоохранения. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU46004>; **11.** Ткачишин В. Вплив негативних виробничих факторів на жіночий організм. *Медичні аспекти здоров'я жінки*. 2012. № 5 (57). С. 48–51. URL: <https://mazg.com.ua/ua/archive/2012/5%2857%29/pages-48-51/vpliv-negativnih-virobnichih-faktoriv-na-zhinochiy-organizm>. **12.** Кодекс законів про працю України: Закон УРСР № 322-VIII від 10.12.1971 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>. **13.** Про визнання таким, що втратив чинність, Наказу Міністерства охорони здоров'я України від 29 грудня 1993 року № 256: Наказ Міністерства охорони здоров'я № 1254 від 13.10.2017 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1508-17#Text>; **14.** Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>; **15.** Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 19 грудня 1979 року, Організація об'єднаних націй. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text; **16.** Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. URL: http://www.kdu.edu.ua/Documents/convention_OON_disc_woman.pdf.